

TALABALARNING INDIVIDUAL TA'LIM TRAEKTORIYASINI AMALGA OSHIRISHDA KASBIY KOMPETENSIYANING O'RNI

*Xujayarova Nafisa Sultonmurodovna,
Qarshi Davlat universiteti o'qituvchisi(PhD)
<https://doi.org/10.53885/edinres.2024.03.1.050>*

Annotatsiya. Maqolada Pedagogik jarayonda bolaning talablari va mavjud ta'lim muhitining xususiyatlarini hisobga olgan holda maqsadlar, motivatsiya, shaxsiy ta'lim yo'nalishini shakllantirish, qo'llab-quvvatlashni ta'minlash, individual ta'lim yo'nalishi davomida o'quvchiga yordam berish, o'qituvchi va talabaning birgalikdagi faoliyatini tashkil etishi bayon etilgan.

Kalit so'zlar: Shaxsiy ta'lim traektoriyasi, kompetensiya, kompetentlik, professionallik, o'qituvchining o'zini-o'zi tarbiyalash, ta'lim samaradorligi, kasbiy kompetensiya.

РОЛЬ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ В РЕАЛИЗАЦИИ ИНДИВИДУАЛЬНОЙ ОБРАЗОВАТЕЛЬНОЙ ТРАЕКТОРИИ СТУДЕНТОВ

*Худжаярова Нафиса Султанмуродовна,
преподаватель Каршинского государственного университета (PhD).*

Аннотация. В статье изложены цели, мотивация, формирование индивидуальной образовательной ориентации, обеспечение поддержки, оказание помощи учащемуся в ходе индивидуальной образовательной ориентации, организация совместной деятельности учителя и ученика с учетом требований ребенка и особенностей существующей образовательной среды в педагогическом процессе.

Ключевые слова: Личностная образовательная траектория, компетентность, компетентность, профессионализм, самообразование педагога, эффективность обучения, профессиональная компетентность

THE ROLE OF PROFESSIONAL COMPETENCE IN THE IMPLEMENTATION OF STUDENTS' INDIVIDUAL EDUCATIONAL TRAJECTORY

*Khujayarova Nafisa Sultanmurodovna,
teacher of Karshi State University (PhD).*

Annotation. The article describes the goals, motivation, formation of a personal educational direction, ensuring support, assistance to the student during the course of individual Education, Organization of joint activities of the teacher and student, taking into account the requirements of the child in the pedagogical process and the characteristics of the existing educational environment.

Key words: Personal education trajectory, competence, competence, professionalism, self-education of the teacher; educational efficiency, professional competence.

Kirish. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022 rivojlantirish chora-tadbirlari to'g'risidagi PQ-4623-sonli Qarorida pedagogik ta'lim sohasini yanada takomillashtirishga oid ta'lim, ilm-fan va ishlab chiqarish uyg'unligini ta'minlash orqali ta'lim sifatini yaxshilash, raqobatbardosh kadrlarda o'quv-bilish faoliyatini samarali rivojlantirish kabi ustuvor yo'nalishlar muhim vazifa sifatida belgilab berildi[1].

Bugungi kunda ta'lim samaradorligini oshirish maqsadida ta'lim muassasalarida yangicha innovatsion metodlar va yangicha yondashuvlar asosida ta'lim berish yo'lga qo'yilmoqda. Shunday samarali, zamonaviy va mazmunli yondashuvlardan biri shaxsga yo'naltirilgan ya'ni individual ta'lim traektoriyasi hisoblanadi [2].

Pedagogik jarayonda bolaning talablari va mavjud ta'lim muhitining xususiyatlarini hisobga olgan holda maqsadlar, motivatsiya, shaxsiy ta'lim yo'nalishini shakllantirish, qo'llab-quvvatlashni ta'minlash, individual ta'lim yo'nalishi davomida o'quvchiga yordam berish, tegishli faoliyat turlarini tanlash orqali o'quv jarayonini tartibga solishni amalga oshirish orqali amalga oshiriladi.

Shaxsiy ta'lim traektoriyasining shakllanishi qanday sodir bo'ladi? Bu majburiy ta'lim fanlariga qo'shimcha sifatida darsdan tashqari mashg'ulotlar, o'quvchilarning erkin faoliyati, har qanday

qo‘shimcha (tanlov) kurslar va boshqalardan iborat, bularning barchasini talaba mustaqil ravishda ham, o‘qituvchining bevosita ishtiroki va ko‘magi bilan ham o‘zlashtiradi.

Individual ta‘lim traektoriyasi tushunchasi kengroq ma‘noga ega va amalga oshirishda bir nechta yo‘nalishlarni o‘z ichiga olishini takidlaydi va quyidagi yo‘nalishlarni ko‘rsatib beradi. Bular: mazmunli (individual ta‘lim yo‘nalishini belgilaydigan o‘zgaruvchan o‘quv dasturlari); faoliyat (maxsus pedagogik texnologiyalar); protsessual (tashkiliy jihat). Binobarin, individual ta‘lim traektoriyasi individual ta‘lim yo‘nalishini (tarkibni o‘zlashtirish ketma ketligi va uning tarkibiy qismlari-tarkibiy component), shuningdek, uni amalga oshirishning ishlab chiqilgan usuli ya‘ni o‘quv jarayonini tashkil etish texnologiyasini mavjudligini ta‘minlaydi [3].

Bugungi kunda malakali mutaxassisni oddiy bilimlar yig‘indisidan “qo‘shib olish” mumkin emasligi ayon bo‘lmoqda. O‘qituvchining yangi qiyofasi paydo bo‘ldi: bu tadqiqotchi, o‘qituvchi, maslahatchi, loyiha menejeri. Shuning uchun o‘qituvchilar o‘z kasbiy kompetentligini yildan-yilga darsdan-darsga oshirib borishlari zarur.

Kompetensiya – bu obyektlar va jarayonlarning ma‘lum doirasiga nisbatan o‘rnatilgan, ularga nisbatan sifatli va samarali harakat qilish uchun zarur bo‘lgan shaxsning o‘zaro bog‘liq fazilatlarini (bilim, qobiliyat, ko‘nikma, faoliyat usullari).

Kompetentlik – bu shaxsning tegishli kompetensiyaga ega bo‘lishi, unga egalik qilishi, shu jumladan, uning shaxsiy munosabati va faoliyat subyekti hisoblanadi. Barkamol bo‘lish, olingan bilim va tajribani ma‘lum bir vaziyatda safarbar qilish qobiliyati kompetensiyani anglatadi.

Professionalizm – bu pedagogik ishning bir necha jihatlarini (faoliyat, muloqot, o‘qituvchining shaxsiyati) amalga oshirishning yuqori standartlariga erishishdir.

Professionallik esa, turli xil sharoitlarda murakkab faoliyatni tizimli, samarali va ishonchli bajarish uchun odamlarning maxsus mulki tushuniladi. Kasbiy mahoratga ega bo‘lish uchun sizga tegishli qobiliyat, istak va xarakter, doimiy ravishda o‘rganish va o‘z mahoratingizni oshirishga tayyorlik kerak. Insonning professionalligining zarur tarkibiy qismi bu kasbiy kompetensiyadir.

O‘qituvchining kasbiy kompetensiyasi – ko‘p omilli hodisa bo‘lib, u o‘qituvchining nazariy bilimlari tizimini va ularni muayyan pedagogik vaziyatlarda qo‘llash usullarini, o‘qituvchining qadriyat yo‘nalishlarini, shuningdek, uning madaniyatining integral ko‘rsatkichlarini o‘z ichiga oladi.

Kompetentli o‘qituvchi yuqori darajadagi kasbiy, pedagogik, psixologik va ijtimoiy fazilatlarini birlashtiradi. Shunday qilib, o‘qituvchining kasbiy kompetensiyasi – bu kasbiy (maxsus, uslubiy, psixologik va pedagogik tayyorgarlik), ijodkorlik (munosabatlar ijodkorligi, o‘quv jarayonining o‘zi, vositalar, texnikalar, o‘qitish usullaridan maqbul foydalanish) va san‘at (aktyorlik va notiqlik)ni o‘zida mujassamlashtiradi[4].

O‘qituvchining faoliyatini tahlil qilish yoki o‘z darslarini kuzatish. Zamonaviy o‘qituvchi o‘z faoliyati haqida fikr yuritishi kerak. Bu orqada qolgan o‘z faoliyatiga qaytishni anglatadi va quyidagi savollarga javob berish kerak: “Men nima qildim?”, “Men nimaga erishdim, bu borada meni nima quvontiradi?”, “Men qanday muvaffaqiyatsizlikka uchradim va qiyinchiliklarimning sabablari nimada?”. Va nihoyat: “Va men xato qilmasligim uchun nima qilishim kerak edi?”.

O‘qituvchining o‘zini-o‘zi tarbiyalash natijalari qanday bo‘lishi mumkin, bu:

mavzuni o‘qitish sifatini oshirish;

ishlab chiqilgan yoki chop etilgan uslubiy qo‘llanmalar, maqolalar, dasturlar, ssenariylar, tadqiqotlar; o‘qitishning yangi shakl va metodlarini ishlab chiqish;

ma‘ruzalar, nutqlar, didaktik materiallar, testlar, ko‘rgazmalarni ishlab chiqish;

yangi axborot texnologiyalaridan foydalanish bo‘yicha uslubiy tavsiyalarni ishlab chiqish;

ochiq darslarni o‘z, innovatsion texnologiyalar asosida ishlab chiqish va joriy etish;

pedagogik ishlanmalar to‘plamlarini yaratish;

o‘rganilgan muammo (mavzu) bo‘yicha treninglar, seminarlar, konferensiyalar, mahorat darslarini o‘tkazish, tajribalarni umumlashtirish;

ta‘lim muassasasining nufuzini oshirish.

Bunda esa kreativ yondashuv asosidagi kasbiy kompetensiyaga erishish uchun rivojlanishning barcha vositalari va mexanizmlaridan foydalanib, biz shaxsni shakllantirish imkoniyatiga ega ekanligimizni ham yoddan chiqormasligimiz zarurligini bilishimiz shart va ular quyidagilar:

qiziquvchan, qiziqqan, dunyoni faol biladigan;

o'rgana oladigan, o'z faoliyatini tashkil qila oladigan;
oila va jamiyat qadriyatlarini, har bir millatning tarixi va madaniyatini hurmat qilish va qabul qilish;
do'stona, sherikni tinglash va eshitish, o'z va boshqalarning fikrlarini hurmat qilish;
mustaqil harakat qilishga va o'z harakatlari uchun javobgar bo'lishga tayyor.

Nemis pedagogi A. Disterveg aytganidek, "hech kim o'zida yo'q narsani boshqasiga bera olmagan kabi, hech kim o'zi rivojlangan, o'qimishli va o'qimishli bo'lmagan boshqalarni ham rivojlantirishi, tarbiyalashi va ta'lim berishi mumkin emas. U faqat o'z tarbiyasi va ta'limi ustida ishlayotgan ekan, aslida ta'lim va tarbiya berishga qodir bo'ladi"[5].

Talabalarning individualligini rivojlantirish nuqtai nazaridan har qanday pedagogik muammolarni hal qilish shaxsga yo'naltirilgan jarayondir, shuning uchun shaxsga yo'naltirilgan o'zaro ta'sir sharoitida o'qituvchining yetakchi xulq-atvor xususiyatlaridan biri bu moslashuvchanlik (egiluvchanlik, harakatchanlik) - nomuvofiq vaziyatlardan osongina voz kechish qobiliyati, xulq-atvor usullari, fikrlash usullari, faoliyat vositalari vazifasi va yangi original yondashuvlarni ishlab chiqish, qabul qilish, muammoli vaziyatlarni o'zgarimas qoidalar bilan hal qilish va pedagogik faoliyatning axloqiy asoslari majmui hisoblanadi[6]. Kuzatishlar shuni ko'rsatadiki, talabalar o'z yutuqlari natijalarini kasbiy bilim, ko'nikma, malakalarini tahlil qilish bilan mehnat bozoridagi raqobatbardoshlik, ijtimoiy-huquqiy va maxsus kasbiy harakatchanlikka ega bo'lish bilan bog'laydilar.

Darhaqiqat, ta'lim berish nafaqat qobiliyatli, kreativ, kasbiy kompetentligi yuqori bo'lgan, balki o'zi ham tarbiyalangan har tomonlama go'zal xulqqa ega bo'lgan pedagoglarni bugungi kun ta'lim sohasida juda muhim ekanligini ma'qullaydi[7]. Zamonaviy pedagogika faol ikki tushunchalarni amalda ko'radi, birinchisi, "moslashtirilgan o'quv yo'l", shunchaki bir individual ta'lim traektoriyasi yo'li belgilangan bo'ladi, ikkinchisi, "individual ta'lim traektoriyasi" bu esa, o'z navbatida, yanada keng ta'lim tizimida ishlatiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining qarori, 27.02.2020 yildagi PQ-4623-son.
2. Xujayarova N.S. Individual learning trajector in increase of educational effeciency. Galaxy international interdisciplinary research journal (GIIRJ) ISSN (E): 2347-6915 Vol. 12, Issue 2, February (2024) <https://internationaljournals.co.in/index.php/giirj/article/view/5271>.
Page 474
3. Xujayarova N.S. Development of Creative Thinking Skills in Students Based on an Individual Learning Trajectory. Vital Annex: International Journal of Novel Research in Advanced Sciences (IJNRAS) Volume: 02 Issue: 12 | 2023 ISSN: 2751-756X <http://innosci.org>. | Page 89
4. Shodmonova Z.B. Formation of Innovative Activities of Technology Teacher. European Journal of Higher Education and Academic Advancement.2023. <http://e-science.net/index.php/EJHEAA/article/view/123>.
5. Xujayarova N.S. Technology for the development of professional competence based on a creative approach. International Conference on Advance Research in Humanities, Sciences and Education USA CONFERENCE February 28th 2023. , <https://conferencea.org/index.php/conferenceas/article/view/418/424>. Page 28-31
6. М.И. Лукьянова Развитие индивидуальности обучающихся в бразовательном пространстве урока. Педагогика индивидуальности: достижения и перспективы развития материалы научно-практической конференции, Калининград 2017. 27с
7. Xujayarova N.S. Technology for the development of professional competence based on a creative approach. International Conference on Advance Research in Humanities, Sciences and Education USA CONFERENCE February 28th 2023. , <https://conferencea.org/index.php/conferenceas/article/view/418/424>. Page 28-31.
8. Хакимова М.Ф. Academikand The Bases of Applying Innovative Techologies in Higher Education Sustum. Eastern Evropean Scientific Journal Ausgabe. Germaniya. 1-2019 (Impact Factor ICV=0,35). Page 109-114
9. Begmatova S.N. "The role and significance of specific competence types in the training of future teachers in modern education". International scientific and practical conference Cutting edge-science 2022 Shawnee, USA Conference Proceedings Primedia E-launch Shawnee, USA November December 2022. ISBN 978-1-64945-234-4 DOI <https://doi.org/10.5281/zenodo.7527949> 35-38 b.
10. Xakimova M.F. Pedagogik texnologiyalar va pedagogik mahorat. O'quv qo'llanma. T.: Iqtisodiyot, 2019